

KISGRAFIKA

40. évfolyam. Megjelenik egy évben négyszer.

Kiadja a "Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület".

1125 Budapest, Városkúti köz 2/C., postacím: 1538 Budapest, Pf. 519.

Szerkesztőbizottság: dr. Arató Antal, Király Zoltán (főszerkesztő), dr. Soós Imre.

Felelős kiadó: Palásthy Lajos titkár

Kass János metszete

T A R T A L O M

Varga Hajdú István és Diskay Lenke emlékkiállítása Siófokon. (Matyikó Sebestyén József)

Xantus Géza Tárlata Rómában (Sallay Dóra)

Moskál Tibor válogatott életmű - kiállítása Békéscsabán (Király Zoltán)

Irodalom és zene a kisgrafikákon. Budakeszi kiállítás (Arató Antal)

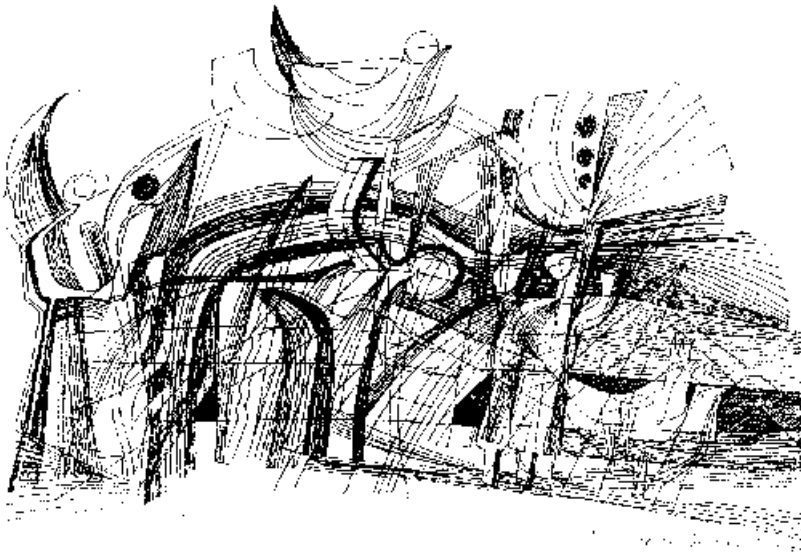
Gondolatok a könyvillusztrációról (Kass János).

Magyar kisgrafikák Hollandiában

MŰHELY - SZEMLE - HÍREK

2001/2

VARGA HAJDU ISTVÁN ÉS DISKAY LENKE GRAFIKUSMŰVÉSZEK EMLEKKIÁLLÍTÁSA A SIÓFOKI KÁLMÁN IMRE MÚZEUMBAN

Varga Hajdu István tollrajza

Diskay Lenke fametszete, X3

Immár húsz éve annak, hogy a Budapesten élt Diskay Lenke és Varga Hajdu István grafikusból házaspár, szinte egymást követve, eltávoztak az élők sorából. *Varga Hajdu István* 1920. december 16-ikán született Barcson és 1981. április 9-ikén hunyt el Budapesten. (Az ő révén kötődtek erősen mind a ketten Somogy megyéhez, a pannón szellemiséghez).

A Képzőművészeti Főiskolát 1945 - 1949 között végezte Szőnyi István növendékeként. Már főiskolás korában részt vett a Csontváry-hagyaték megmentésében, restaurálásában. 1949-től haláláig a Nyomdaipari Szakmunkás képző Intézetben tanított, nyomdász-növendékek egész sorát nevelte fel. Németh Lajos írja az 1966-os Varga kiállítás katalógusában: "A népi televényből jött, mint olyan sokan a magyar írók és művészek közül, s akár mint két nagy szellemi példaképe, Egry József és Nagy István. A Dunántúlról, Somogyból származik, magával hozta egy varázsszerű szép táj ritmusának az élményét, és tovább örzi ezt az emléket, amikor már elszakadt a természetábrázolástól és útját a nonfiguráció felé keresi, mint ahogy megőrizte a két nagy példakép életművének a tanulságait még akkor is, amikor már művészetének a formanyelve messze eltért az övéktől."

Gazdag grafikai hagyatékát az újszerű és hagyományos megoldások, a nonfiguratív és a népi fogantatású stílus ötvözése, kényes, megtalált egyensúly jellemzi, és az az eredendően természeti látásmód, növényi bujaság, ihletett vonalvezetés, amely grafikáinak hitelt, szuggesztivitást ad. A népművészetnek nemcsak a formakincsét, hanem a szellemét is magába szívta. Megjelentek képein a magyar népi kerámia madarai, és a népművészet díszítőkedve hatotta át ornamentális elemeket is felhasználó stílusát.

Diskay Lenke 1929. augusztus 22-ikén született Kiskundorozsmán. Tanulmányait a Képzőművészeti Főiskolán 1942-ben kezdte meg, de a háború miatt csak 1949-ben szerzett diplomát. Varga Nándor Lajos és Koffán Károly voltak a mesterei. Grafikáival és textilképeivel 1957 óta rendszeresen szerepelt kiállításokon. Ex libriseit megismerték az egész világon. Ő is,

akárcsak festőművész férje pedagógus volt, az Áldás utcai iskolában tanított. 1980. december 13-án hunyt el Budapesten.

A művészpárról tudni kell, hogy rendkívül értékes életművet hagytak maguk után. Sajnos, korai haláluk megakadályozta, hogy közismert és méltó módon elismert művészekké váljanak. Ezért az utókor feladata, hogy minél szélesebb körben ismertesse meg művészetüket oly módon, mint a jelen emlékkiállítás. Szerény emberek voltak, akik kizárólag a művészet művelőiként, az alkotásnak éltek.

Varga Hajdu István lendületes vonalhálókból szőtt tusrajzai, Diskay Lenke színes fametszetei sajátos módon épülnek be abba a grafikai hagyományba, amelyet Kozma Lajos műveivel és a gyomai nyomda metszetkultúrájával a magyar grafika elindított. E nemes vonulatba illeszthető Diskay Lenke képeinek világa is. Hogy mennyire igaz ez a minősítés, mindezt jelzik díjai (Nemzetközi ex libris kiállítás és pályázat I. díja, Como, 1971, Kisgrafikai Biennálé I. díja Helsingör, a Székely Mihály emlékpályázat I. díja Jászberény, Ex libris pályázat I. és II. díja Cegléd, 1986, stb.)

Varga Hajdu István művészetének szellemi gyökerei Nagy István, Egry József, Barcsay Jenő művészetében keresendők. Ő lírai érzékenységgel, Diskay Lenke már-már expresszív temperamentummal él. Mindketten sokat tanulmányozták a népművészetet, a somogyi pásztorművészek motívumkincsét is. Az archaikus hagyományok és a 20. század modern művésze ötvöződik nemes, magas színvonalon kiérlelt stílusukban. A mozgás mindkettőjük képi világában a kor dinamikus változását, átalakulását érzékelteti. Varga Hajdu István lírai érzékenységgel, Diskay Lenke már-már expresszív temperamentummal él. A kiállítás sokak számára a felfedezés újdonságával hat, pedig a kortárs magyar grafikában a legjobbak sorában van a helyük.

Diskay Lenke készítette el legnagyobb kortárs írónk, költőnk, zenetudósaink ex libriseit, Varga pedig a könyvművészet terén is számottevő eredménnyel

1000-1000 mű) még mindig keresi méltó helyét. Varga Hajdunak a kaposvári Rippl-Rónai Múzeumban található szép számmal alkotásai, valamint a Barcsi Múzeumban, állandó emlékkiállításán láthatók. Diskay Lenke legszebb ex libriseiből a Siófoki Kálmán Imre Múzeum gyűjteménye, valamint az Országos Széchényi Könyvtár őriz szép kollekciót.

A két grafikusművész emlékkiállítását 2001. március 1-jén Horváth János Milán művészettörténész nyitotta meg és Somogyi Gyula, Siófok város alpolgármestere mondott köszöntőt.

*Matyikó Sebestyén József
múzeumigazgató*

UTAK

Xantus Géza kiállítása a Római Magyar Akadémián (2001. március 29-31.)

Xantus Géza tárlatának anyaga válogatás két, kronológiailag is elkülönülő sorozat darabjaiból, melyek nemcsak műfajukban, technikájukban térnek el, hanem témájukban, a bennük felvetett kérdésekben is; formailag és tartalmilag is az életmű két külön korszakát képviselik.

A korábbi fázist is a kiállított 14 aquatinta nyomat képezi, melyek többsége az 1990-es évek második feléből származik. Tematikailag a sorozat több eleme a grafikanak, mint illusztratív műfajnak a hagyományába illeszkedik, a választott témát - a Jelenések könyvét, a Dance Macabre tematikát - azonban a művész személyes keresztény hitén átszűrve, a jelenkor aktualitásához illeszkedve dolgozta fel. Az apokaliptikus víziók egyszerre szólnak az emberiség megsemmisülésének veszélyéről és a pusztulás után beálló új világrendről. A kompozíciók mindenütt zártak, a fekete háttér előtt világító testek, formák térben és időben is a végtelenben lebegnek, örvénylenek. Konkrét aktualitással bír a Balkáni keselyűk című kép, amely a balkáni háborúk borzalmait, az erőszakot, a világ felborult egyensúlyát allegorikus képekkel idézi fel. Másról a mindennapokból, személyes élményekből merített témák kapnak teret: a chagalli, álmon átszűrő motorizált környezet, az intim emberi kapcsolatokat a terhelő feszült csend.

Xantus Géza, aquatinta, C5

Egy-egy későbbi darab azonban (Tárgyaink) már a pasztellrajzok világa felé mutat: megjelenik bennük az Univerzum közepén öntörvényűen, mindentől függetlenül formálódó tér, melyben a formák szigorú rendbe formálódva, egymáson áthatolva, időtlen mozdulatlan-ságban jelennek meg.

A grafikákhoz használt aquatinta technika során a rézlemez sajátos felületkezelését a művész gyantaporos bevonat alkalmazásával éri el. A lemez ezután több alkalommal kerül maratásra, ezáltal kifinomult tónusbeli eltérések érhetők el. Az eredmény némiképp az akvarellhez hasonlít, ahol a vonalas kompozíció mellett a feketétől a fehérig terjedő árnyalatok is érzékelhetők, de a műfajból fakadó sajátosságoknak megfelelően nagy szerepet kapnak az éles kontúrok, az erős kontrasztok, az erőteljes fény-árnyék hatás is. A munkafolyamat hosszú, aprólékos, átgondolt, kevés teret enged a pillanatnyi érzéseknek.

Egészen más nyelvezet jellemzi a kiállítás másik részét alkotó pasztellműveket: a színes papírlapra felvitt, gyors munkát megkívánó pasztelltechnika a spontán benyomások rögzítésének kedvez. A tematika is kiszélesedik: a grafikák illusztratív jellegű vagy konkrét élményekben gyökerező jeleneteit, valamint az egyéb, korábbi művekben központi szerepet kapó biblikus jeleneteket, a szűkebb értelemben vett haza, Erdély hagyományából táplálkozó motívumkincset felváltják a létnek és a hitnek az egyetemes, egzisztenciális problémái: az Istenhit, az emberi esendőség, a bűn és Megváltás kérdései, a test és a lélek viaskodása. Előrebukott és összetört, magába roskadt, vívódó alakok népesítik be ezt a világot, vádló és bűnbánó figurák kettősei; gyöt-rődő, lázas, mezítelenségükben kiszolgáltatott aktok, Füssli szorongásos rémálom-ábrázolásait idéző víziók. Mögöttük-mellettük azonban ellentétként - és az életműben új elemként - fák, építészeti elemek jelennek meg, melyek állandóságot, nyugalmat, stabilitást sugallnak, s elrejtik a ködös formák között felderengő emberi formát. A római ihletésű épületrészletek között felismerhetők a Ponte Sisto ívei, a Colosseum árka-dos alépítményének alagútszerű formái, Borromini loggia-jának oszloptói, Augustus mauzóleumának monumentális tömbje. Mindeztől azonban az épületfor-mák szimbolikus tartalma a meghatározó: a torony erő, a hid köteléket, a megközelíthetőséget, az Isten-hez jutás útját sugallja, éppúgy, mint a többször megjelenő ókeresztény analógikus szimbólum, a lépcső, a felemelkedés lehetőségét kínáló jákobi lajtorja. A templom előtt időtlenségben úszó keresztre feszített Krisztus-alak már a sorozat megdicsőült és feltámadt Üdvözítő alakjaihoz kapcsolódik, amelyekben a megváltás

Ezeknél a műveknél a színes hordozó csupán fizikai alapként szolgál, nem biztosít teret s nem szab határokat a kompozíciónak. Az irracionális térben, a saját fizikai törvényeik által uralt világban létező elmondott, légies, áttetsző formákat villódzó fények teszik fokozottan látomásszerűvé. A paletta visszafogott, a több monokróm alkotás mellett a sárgák-barnák-szürkék kifinomult kombinációi dominálnak. A vörös csak alkalmanként, hangsúlyos összetevőként lép fel. A változatos színű alap kromatikájában mindenütt kiegészíti a színes krétát, a hideg pasztellszínektől a feketéig halad, majd meleg színekben oldódik fel.

Ezekben a művekben kiteljesedik az az új térkonceptió, amelynek megteremtése az utóbbi években foglalkoztatta a művészt, s amelyet saját szavaival így fogalmazott meg: a képeket "a dimenziók áttörése jellemzi, a három dimenzió mellé fellép egy új: egy égi transzcendens dimenzió, egyik alak átmegegy a másikon, nem takarják egymást. Ahogy feltámadása után Jézus valóságos alakban jelenik meg, de átmegegy a falon, a bezárt ajtókon, úgy járnak át ezek az alakok egymáson és a tárgyakon."

Sallay Dóra

MOSKÁL TIBOR ÉLETMŰ-KIÁLLÍTÁSA BÉKÉSCSABÁN

Békéscsabán a Lencsési úti Közösségi Ház kiállítótermében nyílt meg 2001. március 26-ikán Moskál Tibor életmű-kiállítása, illetve abból egy válogatás, amely teljes sokrétűségében, műfaji sokféleségében mutat be az életműből a nézőknek annyit, amennyit a terem méretei megengedtek.

A szépen megrendezett tárlaton megjelent nagyszámú közönség előtt lapunk főszerkesztője, Király Zoltán mutatta be a Kisgrafika Barátok Köre egyik alapító művésztagja életpályáját, és munkásságát. Ebből közlünk hosszabb részletet.

Moskál Tibor linómetszetei, X3

Moskál Tibor, a grafika jeles mestere Budafokon született 1930-ban, ott élt és alkotott 1995-ig, amikor a sorsa úgy hozta, hogy Békéscsaba legyen az új otthona. Nem véletlen tehát, hogy alkotásainak nagy részén láthatók Budafok és környéke jellegzetes tájai, kedves városrészei, műemlékei, házai.

Művészi pályájának indulását így jellemzi néhány sorban Dr. M.Kiss Pál művészettörténész: "Apja kívánsága szerint a fiatalember a vasesztergályos szakmát választja, de az édesanyjától örökölt hajlam a művészet felé tereli érdeklődését. Onnan indul el, ahonnan ősi kezdetekkor a művészet: az első vonal felfedezésétől. Rendkívüli hit, akarat és heroikus erő szükséges ahhoz, hogy minél teljesebb odaadással a vonalak, formák és

színek világa felvehesse útját." Ez a tömör összefoglalás utal arra, hogy Moskál Tibor a grafikai műfajoknak lett igen sokoldalú mestere és művésze, bár készített pasztellképet és olajfestményt, sőt más művészeti ágakat is kipróbált. Mégis megmaradt a grafikánál, amely a szakma szerint "a művészetek anyja", s ő is ebben tudja legjobban kifejezni önmagát.

Hogy eligazodjunk Moskál Tibor tárlatának műfaji sokféleségében, hadd soroljam fel a grafikai művészetnek azokat a válfajait, amelyeket a művész általában alkalmaz: ceruza és tollrajz, ecsetrajz és akvarell, fametszet, linoleummetszet, rézkarc, borzolás, foltmaratás, illetve ezek gyakori közös, vagy együttes alkalmazása, amit röviden vegyes technikának nevezünk.

Formája szerint beszélhetünk nagyobb, vagy normál-méretű grafikákról és kisgrafikákról, funkciójuk szerint pedig három csoportba oszthatók: képgrafikák vagy szabadgrafikák, alkalmi grafikák és ex librisek.

Moskál Tibor vasesztergályosként, napi munkája mellett a Hungária Gumigyár szakkörében kezdte művészeti tanulmányait *Antal Irén és Szőnyi Ferenc* festőművészek vezetése és irányítása alatt, akiktől elsajátította a legfontosabb alapismereteket. Már ekkor kitűnt tehetsége a szén- és ceruzarajzokban. Eredeti mestersege, szakmai tudása befolyásolta későbbi művészi fejlődésének irányát, amint tanára, Antal Irén megfogalmazta: "A szerszám, a vas, a megfogható kemény anyag és annak szeretete az alkalmazott grafikai eljárások irányába terelte munkásságát. A fa, a rézlemez, mint közvetítő eszköz kellett ahhoz, hogy a képzőművészet nyelvén beszélni tudjon." Így lett mestere a fametszetnek, a linoleummetszetnek és a rézkarcnak. Ehhez kitűnő magániskolák vezették el. A rézmetszést és a rézkarcot a múlt század első felének híres grafikusművésznél, *Kaveczy Zoltánnál* tanulta, majd a kitűnő pénzjegy- és bélyegtervező, rézmetsző *Nagy Zoltánnál*. A rajzolást és a fametszést is igazi, klasszikus nagymesternél, *Varga Nándor Lajosnál* tanulta tovább és sajátította el, aki az 1950-es évek közepéig a Képzőművészeti Akadémia tanszékvezető professzora volt, de a szocializmus "diktatúrája" eltávolította onnan és kényszernyugdíjazta. Am ő otthonában mag köré gyűjtötte azokat a tehetséges fiatalokat, akik nem járhattak főiskolára, és egészen haláláig, 1978-ig oktatta őket a rajzművészet mestersegére. Ezt nevezték el a kortársak és nevezzük ma is "Varga Akadémiának". sok jó művész került ki ebből a szabadiskolából. Moskál Tibor itt került kapcsolatba tanfolyamtársa, a neves gyűjtő és szakember, dr. Semsey Andor révén a Budapesten 1959-ben megalakult Kisgrafika Barátok Köre Művelődési Egyesülettel, amelynek tagjai a kisgrafika és az ex libris gyűjtői, valamint az ezeket készítő művészek. Ő is bekapcsolódott az Egyesület munkájába, megismerkedett számos grafikus kollégával, hazai és külföldi gyűjtőkkel, akik egyre több ex librist rendeltek tőle, így országosan, sőt nemzetközi szinten ismert és elismert művésszé vált.

Moskál Tibor avatott mestere e szűkre szabott felületek művészetének. Stílusában realista és érthető, ám fantázia-gazdagon, gyakran szimbolikusan fogalmaz. A klasszikus hagyományokat folytatva jeleníti meg és fedezi fel újra számunkra a mindennapok élményeit, a való világot. Tartalmilag is nagyon gazdag világ ez. Láthatunk tájakat műemlékeket, szép tárgyakat, népművészeti motívumokat, történelmünk és irodalmunk sok-sok jelentős eseményének és személyeinek a megjelenítését. Különösen gazdagon ábrázolja a növényvilágot, annak is legszebb részét, a virágokat. Ebben páratlan a magyar ex libris-művészek között és életművének is ez az egyik legszebb, legnépszerűbb, bár egyben legmunkaigényesebb területe is: a több dúcra nyomott színes virágok. Nem véletlen, hogy nagyon sok ismert külföldi gyűjtő rendel tőle lapot s ezeket előszeretettel keresik az újabb gyűjtemények tulajdonosai. De ugyanilyen mesteriek és bravúrosak virágos rézkarcai is, egyszínűek és színesek egyaránt. Ma már ex libriseinek és alkalmi grafikáinak a száma meg-

Az életmű-válogatásban láthatunk néhány nagyszerű, karakteres ceruzarajzot, majd Moskál-mester művészetének másik jelentős területét, a szabad- vagy képgrafikát. E témában sikerrel szerepelt már az 1960-as évek végén a *Budapest a kisgrafikában* című tárlaton. Majd az évek során elkészíti két nagyobb lélegzetű sorozatát, az egyik a *Balaton és környéke műemlékei* (várakat, várromokat, műemlék épületeket mutat be) és az *Erdély-sorozat* a másik, amelyekből itt is kapunk ízelítőt. E fa- és linómetszetekről egyik értékelője, dr. Arató Antal azt írja: "A hagyományos témákban is újat hoz: kerüli a műemlékekhez kötődő romantikus hangulatok felidézését, amire egyébként a fekete-fehér színek drámaisága jó lehetőséget kínál. Ehelyett a várromokat, templomokat a tájba építve (vagy éppen kiemelve onnan) elsősorban a maguk esendőségében, a megmaradás-elmúlás sajátos konfliktusában idézi elő." Még erőteljesebb és karakteresebb sorozata a *Bulgária legszebb tájai és műemlékei* című, lavírozott tollrajz ciklusa, sajnos, ebből nem mutat be a tárlat ízelítőt sem, amely azonban bemutatásra került 1993 őszen Bulgáriában a Szófia Magyar Kulturális Intézetben. Komoly sikerére jellemző, hogy a szófia bemutatót követően még hét bulgáriai városban mutatták be a kiállítást és a sajtó nagy elismeréssel számolt róla.

Hogy Moskál Tibor tehetsége és szívós kitartása méltó helyére emelte művészetét és általános elismerést váltott ki mind a gyűjtők, mind a szakemberek és a közönség körében, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy számtalan közös és egyéni kiállításon szerepelt eddig mind itthon, mind külföldön. Csak a jelentősebbeket említve: több alkalommal Budapesten, Budafokon, majd Szerencsen, Cegléden, Dorogon, Jászberényben, külhonban pedig Dániában, Portugáliában, Lengyelországban, Romániában, Bulgáriában.

Bár a közmondás szerint "senki sem proféta a maga hazájában", s valóban, hazai művészeinknek itthon nem szórják két marokkal az elismerést, de a tehetség kiemelkedik. Moskál Tibor, több elismerő oklevelén túl, 1965-ben első díjat nyert a Főváros grafikai pályázatán, díjazott volt a balatoni Kisgrafikai Biennálén, melynek eredményeként a Keszthelyi Múzeum sok alkotását őrzi, majd addigi munkássága elismeréseként *Szocialista Kultúráért* kitüntetésben részesült, (mivel abban az időben még nem volt Köztársasági Tiszti Kereszt). Reméljük, most már eljön az ideje eddigi életműve összefoglaló értékelésének és elismerésének is.

Az elmondottak alapján, ha végignézzük a tárlatát, amely bár csak válogatás egy igen gazdag életműből, láthatjuk, hogy művészetének alapja a természet és az élet, de nem csupán másolja azt, amit lát és láttatni akar, hanem önmagában összefoglalja és újraalkotva jeleníti meg, ezáltal a művészet régiójába emeli. Itt hadd idézzem M. Kiss Pál egy másik szép értékelését: "A sokszor csak néhány centiméter nagyságú lapokon rajzai lélekkel teli finom ábrázolások. Távol áll tőle minden ornamentális stílizálás. Egyetlen célja van: a megkapó jellemzés, hogy a megfigyelésből keletkezett víziót minél hívebben adja vissza."

Kívánjuk Moskál Tibornak, hogy műhelyéből még sok szép alkotás kerüljön ki, mindnyájunk örömére. Ehhez kívánunk jó egészséget és alkotókedvet.

Király Zoltán

IRODALOM ÉS ZENE AZ EX LIBRISEKEN

A Budakeszi Könyvtár és Információs Szolgálat által a millennium tiszteletére, az olvasás évének meghirdetése, egyben a könyvhét alkalmából rendezett kulturális események egyik rangos eseménye volt az Erkel Ferenc Művelődési Központban megnyílt *Irodalom és zene az ex libriseken* című kiállítás. Dr. Arató Antal, a székesfehérvári Megyei Könyvtár igazgatója ismertette a megjelentek előtt a kiállított kisgrafikákat, a rendezés és válogatás szándékait, amelyet az alábbiakban közlünk.

Fery Antal fametszetei, X2

Kiállításunkon zömmel sokszorosító eljárással (fametszet, linómetszet, rézkarc stb.) készült alkalmi kisgrafikák, emléklapok, valamint többségükben ex librisek tekinthetők meg. Ezeken a metszetenek, a könyv tulajdonosát jelző művészi ex libriseken ugyanis legtöbb esetben a megrendelő által kedvelt írók, zeneszerzők, művészek portréi, műemlékek ábrázolásai és egyéb olyan motívumok jelennek meg, amelyek felidéznek és megőrkítik kulturális örökségünk maradványait.

A könyvjegy mint műalkotás a képzőművészetek epigrammája, mert a művésznek kis felületen kell kifejeznie mondanivalóját. Ezt, az ex librisben rejlő sűrített kifejezési lehetőséget, az aforizmaszerűséget a legnagyobb művészek – Dürer, Cranach, Holbein, Picasso, Matisse – is felismerték. Itt kell megemlítenünk: az ex librisek sokszorosító grafikai eljárással (fa- és linómetszet, rézkarc stb.) készülnek, a művész által aláírt, többnyire számozott, eredeti műalkotások. Készítésükre, akár a múltban, ma is jeles képzőművészek vállalkoznak. Az ex libris gyűjtése a viszonylag olcsó kedvtelések közé tartozik. Ha gyűjtő készített magának egy metszetet, s azt az eredeti (fa, linóleum stb.) dúcrol 1-200 példányban kinyomtattja, majd elküldi a hazai és külföldi cserepartnereknek, akkor ugyanannyi, ám minden esetben más grafikát kap cserébe.

Az ex libris tehát – akár a könyvekbe ragasztják vagy gyűjteményekben őrzik, akár kiállításokon mutatják be – sajátos utat jár be: a könyvtől, olvasástól elválaszthatatlan életünkbe szerényen belépve a maga módján hirdeti a művészet erejét.

A kiállításokon bemutatott kisgrafikák zömmel az elmúlt évtizedekben, évszázadokban születtek, sajnos alkotóik közül sokan már nincsenek közöttünk. Mindenesetre munkájuk hozzájárult ahhoz, hogy a 20. századi magyar ex libris-művészet jelentős nemzetközi megbecsülésnek örvend: Diskay Lenke, Fery Antal, Kékesi László, Perei Zoltán, Stettner Béla, Varga Nándor Lajos és mások több nemzetközi pályázaton, kiállításon nyertek különféle díjakat, elismeréseket. Ugyanezt mondhatjuk el azokról a romániai magyar művészekről is (Bálint Ferenc, Deák Ferenc, Hervai Katalin, Vincze László stb.), akiknek a kisgrafikai megtekinthetők a kiállításon. (A magyar írókat ábrázoló, illetve a magyar írók könyvjegyeit megelőzően néhány híres – köztük erdélyi – könyvtár ex libriseit is bemutatjuk, hiszen ezek a közgyűjtemények mind hozzájárultak és hozzájárulnak ma is a magyar irodalom népszerűsítéséhez, megőrzéséhez. Az író-portrék között, Szenci Molnár Istvánét követően még egy érdekes ex librist láthatunk: a Magyar Köztársaság által 1947-ben a Bolyai János Tudományegyetem részére ajándékozott könyvekbe ragasztották.)

A bemutatásra kerülő grafikák válogatása során arra is törekedtünk – jelezve kulturális örökségünk megtartásának a szándékát – szerte a világban, hogy a romániai művészek mellett a más országokban élő alkotók (Petry Béla USA) munkáit, illetve az ott élő grafikabarátok (Vermes Júlia Svájc, Dalmay Árpád Ukrajna) részére készített könyvjegyeket is bemutassuk. A Beregszászon élő Dalmay Árpád pl. 1977-ben J. Tyihanovics grafikusművésszel készített Ady Endre születésének

Nagy László Lázár rézkarca, C3

MAGYAR KÖNYVILLUSZTRÁCIÓK KIÁLLÍTÁSA AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRBAN

Nagyszabású kiállítás nyílt az Országos Széchényi Könyvtárban 2001. április 18-ikán *A magyar könyvillusztráció Magyarországot határain kívül 1918-tól napjainkig* címmel. Két nagy teremben, gondos rendezésben mutatták be az első világháború végétől napjainkig a szomszédos országok magyarul területeinek magyar nyelvű kiadványait, illetve válogatást annak képekkel, grafikákkal illusztrált kiadványaiból. Sajnos, nem lehetett teljességre törekedni, hiszen a teljes anyag összegyűjtése is hatalmas feladat lenne, ugyanígy azok kiállítása, mégis rendkívül gazdag és érdekes seregszemléje volt ez az illusztráció-művészetnek, egyúttal seregszemléje az ottani magyar művészeknek.

Ezt követően másnap, április 19-ikén a meghívott hazai és külföldi magyar szakemberek, kiadóvezetők és művészek részvételével tudományos ülészeket rendeztek a témáról. A program szerint szlovákiai, kárpátaljai, szlovéniai, romániai és vajdasági irodalomtörténészek, könyvszek és könyvtárosok adtak számot a két évtized híján egy évszázados magyar könyvillusztrációs és művészi munkásságukról. Hazai részről Rényi Krisztina és Sárkány Győző grafikusművészek tartottak előadást *Könyvillusztráció tegnap és ma* címmel az itthoni kortárs magyar művészet helyzetéről, eredményeiről. Majd Kass János grafikusművész *Gondolatok a könyvillusztrációról* című lírai esszéjét olvasta fel az érdeklődők népes tábora előtt. Ebből közlünk részletet az alábbiakban.

GONDOLATOK A KÖNYVILLUSZTRÁCIÓRÓL

Mi inspirálta Picassót Ovidius-illusztrációk megrajzolására, Gustav Dore-t és Szalayt a Don Quijote sorozatra? Dürer miért metszette fába az Apokalipszis Négy Lovását, vagy Buday György Székely népballadáit mitől születtek meg? Rembrandt és Chagall után miért van szükség újabb Biblia-lapokra? Zichy Mihály Ember tragédiája miért fontos nekünk? A gyerekek miért firkálnak a falakra s mi kényszeríti fontos közlésre a grafittik spontán rajzolóját? William Morris mescalinalmái. Weöres és Cocteau firkái, vonalrajzai. Tandori levélnyomatai. Hockney Andersen meséi. Albin Brunovsky szlovák legendái. Hincz Nyársforgatója, Dubois Kerékpárversenye, Pajzán története. Kozma Lajos és Kner Imre együttműködése, Matisse tiszta színei. Maillol Sapphoja. Konecsni Bánk bánja. Szász Villon-rajzai. Paul Flora drótkatedrális. Cranach Szent Cristoforusa. Alois Mucha frivol dámái. Hokusai Tengeri vihara. Ismeretlen miniátorok remekművei. Henri Toulouse-Lautrec litográfiái. Sendac karmos gyermekillusztrációi. Oldenberg és Segal. Emil Nolde

centenáriumán emléklapot, amelynek feliratával ("Be szép is ily végzetes néppel/Ugyanannak tudni magunkat") utalt öntudatosan nemzeti hovatartozására.

Az egy-egy témakörbe tartozó grafikák válogatása során nem törekedtünk, nem törekedhettünk a teljességre. Igyekeztünk minél több jelesebb alkotótól bemutatni lapokat, hogy ezzel is jelezzük a kisgrafika sajátos lehetőségeinek sokszínűségét, változatosságát. Ezt kívánjuk elérni azzal is, hogy bizonyos esetekben (pl. Arany János portrék) több művész más és más felfogású, technikájú metszetét is bemutatjuk. Erkel Ferencet ábrázoló lapok válogatása során különösen jó lehetőséget nyújtott erre, hogy évekkor elözt Gyula város önkormányzata kisgrafikai pályázatot hirdettet híres szülöttéről.

A kiállított irodalmi vonatkozású lapok e sorok írójának, a zenei vonatkozású lapok pedig Dr. Kisteleki Győzőné gyűjteményéből lettek kiválogatva, ám az érdem mindenképp a grafikák alkotóié.

Dr. Arató Antal

és Willy Baumeister. Braque Apollinaire-illusztrációja vagy Josef Beuys kietlen jégsivataga. Akár a természet megszámlálhatatlan verziója, végtelen variációja. Mi készíti a madarakat tolluk szívárványszínének csillogására? A védekezés, a túlélés, a fajfenntartás, a párzás hívójele? A feltűnés vagy az eltűnés? Ez is, az is! Mi készíti a gazdagon tenyésző műfajt újra és újra új művek létrehozására, illusztrálására? A megbízók, a kiadók, a feladat? Mi inspirál újabb és újabb Biblia-variációk, értelmezések alkotására? Chagall, Rembrandt után ismét? Mi ad értelmet telerajzolnifesteni a fehér lapokat, majd kinyomtatni száz vagy százezer példányban?

Talán egy lehetséges válasz: a sokszínű természet is önmagát reprodukálja a jövőért. A lét gazdagsága teszi elviselhetővé a létet!

Más szemmel látta a világot a papiruszra pingáló egyiptomi írnok. Másképpen ad hírt a kolostori magányban munkálkodó középkori miniátor, transzcendens ihlettől vezérelve. Más képe van a száguldó,

Az igazakat te mind migrárod.
A kegyeseket megöltél mázod.
A szűnyöket felhagyássalod.
A kevélyeket udhajgárod

Kass János tollrajzai

türelmetlen XX. századi vándorló embernek az elsuhanó tájról. Az úrhajósok közül is többen rajzolgattak a totális csöndben, lassan forogva saját tengelyük körül. Egyszer a koromfekete égboltot, az úrt látva, máskor a futball-labda nagyságú, távoli Földet. Tökéletes magányukban is arra vártak, hogy visszatérhessenek az ezer apró gonddal, szennyel, mocsokkal borított, demagógiával elrontott, de mégis ragyogónak tűnő Földre, ahol a dolgok sokfélesége, burjánzása, és nem az Ég és Föld közötti lebegés, de az élet minden gazdagsága adja az emberi sors hitét s hitelét a jövőért reménykedő és remegő emberiségnek.

Ebben a színpadképben foglalja el helyét a sokak által megkérdőjelezett tevékenység, az illusztráció is. Minden divat, így divat szidni egy műfajt is; de a gyermek első könyve, amit a kezébe vesz, illusztrálva van, és a Biblia is, amivel temetni mennek. A teoretikusok szerint az illusztráció másodrendű műfaj, de ez inkább itt, Európa szegletében vélemény, s végül nem is a szavak, de a művek kvalitása szabja meg az értékét és rangját minden tevékenységnek és ez mindaddig így marad, amíg könyv és könyvtár létezik a földön.

Kass János

MAGYAR KISGRAFIKÁK HOLLANDIÁBAN

Az a németalföldi városka, amelynek exlibris-gyűjteményéről itt szó lesz a térképen Hollandia déli részén található. Nevét Neunen-nek írják és Nünen-nek ejtik világszerte. A helység főként arról nevezetes, hogy

Fery Antal fametszete, X2

1883 és 1885 között itt élt Vincent van Gogh, akinek apja ezidőben a reformátusok lelkipásztora volt. A rövid, alig tíz éves festői periódusának felén járó művész mintegy 200 olajképet festett itt a mezőn dolgozó parasztokról, takácsokról. Számos arckép-tanulmány előzte meg ez időszak leghíresebb képét, a Krumplicevők című olajfestményt.

Huszonöt évvel ezelőtt Nuenen-ben VAN GOGH DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT létesült abból a célból, hogy összegyűjtse és bemutassa a művész itteni munkásságára vonatkozó emlékeket. Megtalálhatók itt a róla szóló könyvek, filmek, kiállítási katalógusok, de szép számban szerepelnek a gyűjteményben az őt ábrázoló, műveit idéző művészermek és kisgrafikák is. Ezek között megtisztelő hely illeti meg a magyar éremművészek alkotásait, ugyanis a világ első Van Gogh érmét magyar művész: Ferenczy Béni mintázta 1936-ban.

Az európai országokból mintegy 30 alkotó olyan ex libriseit őrzik itt, mely Van Gogh egy-egy alkotását, vagy arcképét ábrázolja. A kisgrafika magyar művészei közül

egy vagy több alkotással szerepel itt *Fery Antal, Stettner Béla, König Róbert, Nagy László Lázár, László Anna, Pásztor Csaba, Imre Lajos, Vincze László, Ūrmös Péter és Budai Tibor*. Az éremművészekhez hasonlóan grafikusaink is szép számmal vannak jelen ebben a sok turista által látogatott intézményben.

A dokumentációs központ megalapítója és a mai napig vezetője, *Ton de Brouwer* úr, hazánk művészeté-

nek nagy barátja, már két ízben járt Magyarországon. Jelenleg a negyedszázados évforduló alkalmából rendezendő kiállítás előkészítését végzi. Az előreláthatólag év végén megnyíló jubileumi kiállításukon művészermek és exlibrisek is szerepelnek majd, széleskörű nyilvánosságot biztosítva ezzel a magyar alkotásoknak.

Soós Imre

M Ū H E L Y

VÉN ZOLTÁN LEGÚJABB METSZETÉRŐL

Vén Zoltán rézmetszete, C2

A pápai Jókai Mór Városi Könyvtár azokra is gondolt, akik nemcsak reprint könyvek, kiadványok, képes- lapok szerelmesei, hanem eredeti műalkotások gyűjtői és a kisgrafika szakavatott értői is egyúttal. Az ezred- forduló ürügyén a korábbi évszázadok pápai városkép-ábrázolásai közül tervezett megjelentetni egy korhű technikával készült nyomatot.

E célból a rézmetszet kitűnő mesterét, Vén Zoltánt kérték fel, aki briliáns módon szinte újra metszette Gaspar Bouttats 1686 körül Antwerpenben (Jakobus Peeters által) kiadott mélynyomású lapját. A korabeli gyakorlattól sem volt idegen ugyanazon motívum több- szöri feldolgozása, így ennek a városképnek is két változata ismeretes. Ezek egyikén a következő kísé- rő- szöveg olvasható... "A. de Stadt Papa. B. het slot. C. eenem Visch-Vyver. D. de Watermoulsens." Mindkét metszeten ugyanazon épületek ismerhetők fel minimá-

lis rajzi eltéréssel. A belső vár magasan kiemelkedik az épületegyüttesből, amelyet ó-olasz illetve részben új olasz bástyákkal erősített várfalak védenek és szinte az egész várost halastó övezi. Egy földnyelv vezet a város- kapuig, amelyen a kísé- rő- szövegben említett vízimalom látható. Az ebből a korból (1694) származó korabeli leírás (Conscriptio Arxis Papensis) még részleteseb- ben eligazít bennünket az alábbi idézet szerint:

"Az belső várban.... vagyon egy öregh Tömlöcz Ra- bokat tartó eszközökkel úgy mint bilincsekkel, kaloda- kal, vassokkal es Lakatokal együtt, az Tömlöcz fölöt vagyon egy öregh konyha és azmint az konyhara bé- mennek az grádics alatt, vagyon egy kis boltocska, kiben a Sakács lakik."

Vén Zoltán a kétfajta Bouttats ábrázolást egyesítette úgy, hogy a kicsit részletesebb városábrázolás mellé a harci jelenetet választotta. Ez dinamikusabb kompozí-

ció, mint az eredetileg ide tartozó egylovas kocsin utazók csoportja. Míg a történeti hűséghez ragaszkodva a veduta-képen semmit nem változtatott, az eredeti-vel ellentétben itt a magyar vitéz készlettel menekülésre a törököt. A történeti hűséghez azonban hozzátartozik, hogy a vár így is kétszer (1594-ben és 1683-ban) a törökök kezére került. Mindezen motívumokat barokkos ornamentika keretezi, alul és felül a városnév és címer középvonalra helyezésével a szimmetriatengelyt hangsúlyozza a művész.

A keretdísz egyben a barokk-kori megújulást is

jelképezheti, hiszen a város mai arculata akkor alakult ki Esterházy Károly elképzelései szerint. Címerét is ott vigyázza a kőoroszlán eredeti helyén, a kastély sarkán. Párban figyelnek, fáradt mosolyuk akár a történelem fintoraként is értelmezhető: a hősiességen védett várban (városban) lakott a török, a labanc és az orosz is.

Vén Zoltán rézmetszete 2000 Ft + ÁFA áron megrendelhető a könyvtár címén (dr. Hermann István igazgató, Jókai Mór Városi Könyvtár, 8500 Pápa, Várkastély)

Ürmös Péter

SZÓKE GYÖRGY GRAFIKUS ÉS FESTŐMŰVÉSZ

Szóke György, aquatinta, C5

Meg kell szoknunk, hogy a Balaton partja a képzőművészeteknek, ezen belül a kisgrafikának is hazája, szülőföldje. Most az ex libris készítés terén még kevésbé, de képzőművészeti berkekben jól ismert grafikus szeretnénk bemutatni. A *Kisgrafika*-ban már egyszer szó volt Szóke Györgyről (1999/4 szám: Kiállítási körkép, II. Nemzetközi Kisgrafikai Biennálé. Kolozsvár, 1999) Gábor Dénes tollából. Az ott felvetett gondolatra szeretne reagálni ez a kis cikk, a teljesség igénye nélkül.

Szóke György 1954-ben Balatonszabadiban született. Rajzolni a Pécsi Tanárképző Főiskolán tanult, biológia-rajz szakon. Azóta is hű maradt a Balatonhoz, folyamatosan Balatonszárszón él. Egy eldugott somogyi kis faluban, Kötcsén van grafikai műterme, ahol nyilván senkitől sem zavartatva tud elmélyülten dolgozni.

Több grafikai és alkotóművész egyesületnek a tagja, de immár a KBK-nak is. Munkái megtalálhatók a veszprémi Laczkó Dezső Múzeumban, a siófoki Kálmán Imre Múzeumban, továbbá a Magyar Nemzeti Galériában. Szerepel egyéni kiállításokon, és csoportos kiállításokon is. Ezek felsorolása hosszadalmas lenne, csak néhány: 1983 Ajka, 1985 Hatvan, 1991 Kötcsé, 1981, 1986, 1990 Ajkai Őszi Tárlat, az Országos Miskolci Grafikai Biennálékon, Kisgrafika 2000 Budapest-Vigadó Galéria, IV. Latin-Amerikai és I. Nemzetközi Kisgrafikai Kiállítás Rosario, Argentina, ahol elismerő oklevelet is kapott. 2001-ben Feketés-Fehéren Millenniumi Grafikai Kiállítás, Budapesten a Műcsarnokban. Természetesen több díjnak, kitüntetésnek is tulajdonosa, többek között 1994-ben a Nemzeti Kulturális Alap díját nyerte el, de különdíjat kapott Lengyelországban (1999), elismerő oklevelet Kolozsvárott (1999), hogy csak a szempontunkból érdekesebbeket említsük.

Kapcsolatban állt Bagarus Zoltánnal, ismerősei, barátai között tartja számon Jáger István, Ürmös Péter grafikusokat, már csak ezen az alapon is ismeri, értékeli az ex librisben rejlő lehetőségeket.

Grafikai alkotásai elsősorban réztechnikával készülnek; rézkarc, hidegtű, aquatinta, stb. Munkái nem figurális ábrázolások, hanem teljesen elvont, nonfiguratív, színes foltok, vonalak halmaza, így mindenkinek jogában áll azt látni benne, amit akar. A mai technikai eredmények mellett, amikor már a fotofilmre való fényképezés is lassan idejétmúlttá válik, mert mágneslemeze rögzíti a kamera a színes képet, amikor a másolástechnika nemcsak fekete-fehér, hanem színes másolatokat is gyönyörű kivitelben tud készíteni, érthető a művész törekvése, hogy olyat alkosson, ami újszerű, ami megismételhetetlen (legalábbis olyan technikai kivitelben). Ahogy Csabai Tibor, a művész méltatója fogalmaz, *csak annak van jelentősége, ami közvetlenül a művész kezétől származik.*

Szívesen találkozoznánk munkásságával az ex libris területén is, biztosan tudna újat, érdekeset nyújtani. Hogyan lehet ezt a szabad stílust, mely a művész sajátossága, névvel ellátott, személyhez köthető, az ex libris tulajdonosát is jellemző ábrázolássá fejleszteni? Ez az a szép feladat, melyre biztosan van lehetőség, alkotói fantázia, de igény is van rá.

Kívánunk sok sikert Szóke Györgynek további alkotói tevékenységéhez.

Palásthy Lajos

S Z E M L E

A L'EX LIBRIS ITALIANO 2000. szeptember-decemberi száma közli az 1996-tól 2000-ig terjedő években megjelent cikkeinek felsorolását, a szerzők névsorában. Közöttük az olasz exlibris-élet valamennyi kiválósága szerepel, külföldi szerző csak elvétve, magyar cikkíró neve pedig egyáltalán nem fordul elő ebben a rangos tartalomjegyzékben.

A belgiumi BOOKMERK 2001/1. számában *Gisele Broos*, a Graphia új elnökszövege köszönti az olvasót. Írásában tiszteletteljes szavakkal emlékezik meg elődjéről, Vercammenről, aki 20 éven át látta el igen eredményesen ezt a tisztséget. Az eredetileg flamand nyelvű lap teljes szövegét német fordításban is közlik. Ebben első helyen olvashatók azok a kódszavak, melyek segítségével az Interneten bizonyos exlibris-témák elérhetők.

"Még több fényt az exlibris-művészet dzsungelébe" címmel a szerkesztő, *Luc van den Briele* foglalja össze az exlibris-pályázatok kiírásánál kívánatos követelményeket. Fontosnak tartja, hogy az ex libris egy ma élő személy, vagy egy ma létező intézmény nevére készüljön. Kerülendő az olyan ál- /pseudó- kisgrafikák, mint "Ex libris Sint-Niklaas" vagy "Ex libris Lago Maggiore". (Az első esetben egy város, a második esetben egy itáliai tó lenne a tulajdonos!) A cikk a közelmúltban lezajlott nagyobb exlibris-pályázatok kiírásait veszi nagyító alá, kimutatva azok gyenge pontjait. Ezek alapján szükségesnek tartja a FISAE által olyan mintaszabályzat kidolgozását, melyben a pályaműveknél alkalmazandó helyes szövegtől a beküldendő példányszámig sok feltételt egyöntetűen szabályoznak. Így talán nem fordul elő olyan eset, mint ami a közelmúlt egyik pályázatán történt, amikor is egy cseh művész bolgár intézmény nevére angol szövegű ex librist készített.

A hazánkban is jól ismert *Gerard Gaudaen* cikke André Vercammen és a Graphia kapcsolatáról szól. Az 1958-ban megalakult belga társaság első tagjai között szerepelt az akkor még a Belga Kongóban élő gyűjtő. A gyarmatország szabaddá válása után Vercammen családjával együtt Sint-Niklaasban telepedett le. Ekkor már jelentős gyűjteményt mondhatott magáénak. A nevére készült mintegy száz lap között *Drahos István és Nagy Árpád Dániel* művei is szerepelnek. (Egy Drahos-lap a cikk illusztrációi között látható) 1980-ban a Graphia elnökévé választották s ezt a tisztséget 20 éven át töltötte be. A közelmúltban egészségi okok miatt mondott le tisztségéről.

Jan Yperman cikkében ezúttal 26 illusztráció kíséretében a könyvjegyeken szereplő virág-ábrázolásokat elemzi. A változatos, igen szép képanyagban a magyar ex librist *Nagy Árpád Dániel és Moskál Tibor* 1-1 lapja képviseli.

Hatvanadik születésnapja alkalmából szinte minden exlibris-folyóirat megemlékezik *Klaus Rödel*ről. A belga lap cikkéből megtudtuk, hogy a neves gyűjtő, szervező, szakíró és könyvkiadó nevére 1967 és 2000 között 1392 ex librist készített 28 ország 350 művésze.

A legtöbb alkotás, 93 lap, *Vincas Kisaraukas* nevéhez fűződik, de *Andruskó Károly* is előkelő helyet foglal el itt 69 alkotásával. A fenti időtartam alatt a Rödel által életre hívott könyvek, brossurák, grafikai mappák száma elérte a 371-et.

A szlovéniai egyesület OBVESTILA c. lapjának 147. számában arról ad hírt, hogy éves közgyűlésükön újra elnöküké választották *Ervin Kralj* urat. A titkár ugyancsak *Rajko Pavlovec* úr maradt. Az egyesület második negyedévi programajánlata ezúttal is bővelkedik érdekes eseményekben. Májusban például vezetővel megtekintik Közép-Európa legnevezetesebb mocsár vidékét Ljubljana közelében. Júniusban kirándulást tesznek a Juliai Alpokba, ahol felkeresik az I. világháború emlékmúzeumát is.

A Dániában megjelenő EXLIBRIS NYT 2001/1. számának melléklete a dán egyesület (Dansk Exlibris Selskab) tagjainak cserelistája. Több, mint száz gyűjtő címét, gyűjtési területének megjelölését tartalmazza ez a 12 oldalas kiadvány, melyben nemcsak dán gyűjtők, hanem több neves külföldi exlibris-barát is szerepel. Egyetlen magyar név a Zentán élő *Andruskó Károlyé*.

A THE NIPPON EXLIBRIS ASSOCIATION NEWS-LETTER április elsején megjelent 115. számában egy japán grafikus címét és ajánlatát olvastuk. A művész 50 db C3 technikájú ex libris elkészítését 70.000 jen honoráriumért vállalja. (Mivel a mai árfolyam szerint 100 jen 240 forintnak felel meg, a kisgrafika egy magyar gyűjtő számára 170.000 Ft-ba kerülne) Ugyanitt olvasható *T. Matsubishi* cikke, mely a japán egyesület 1944 - 45-ös tevékenységét tekinti át. Bár akkor már évek óta dúlt a háború, hagyományos exlibris-naptárunk kiadását még 1945-ben is folytatták. Igaz, a kiadás a hadi események miatt áprilisban megszűnt. A szerző megjegyzi: négy hónap múlva atombomba robbant a szépséges Hiroshima város felett. (Megjegyzés: A negyedéves japán lap éves előfizetési díja 8.000 jen, melynek ellenében az érdeklődő gyűjtő a hagyományos exlibris-kalendáriumot is megkapja)

A luxemburgi Pierre Roberti Kör lapja, az EX LIBRIS, 32. számában arról ad hírt, hogy *Hedwig Pauwels*, a nálunk is jól ismert és keresztneve ellenére férfi grafikusművész munkássága elismeréseként Luxemburg Nagyhercegség koronarendjének lovageresztjét kapta. A belga alkotó főként arcképeket ábrázoló ex libriseiről vált híressé. Így érthetően nagy érdeklődés kísérte a Luxemburgban ez év májusában megrendezett kiállítását "Az arckép az exlibrisen" címmel.

Jo Kohn ugyanitt közöl cikket az ex libriseken ábrázolt mezőgazdasági munkákról. A 36 bemutatott

szerepel *Menyhárt József, Gáborjáni Szabó Kálmán és Vén Zoltán*. Kortárs művészüket a *Lippóczy Miklós* részére készült boros témájú rézmetszete képviselte.

A terjedelmében igen lecsökkent dániai NORDISK EXLIBRIS TIDSSKRIFT 2001/1 száma mindössze 16 oldalon jelent meg és csak négy cikket tartalmaz. Ezek közül *Klaus Rödel* írása *Zbigniew Dolatowski* lengyel grafikusművész elhunytáról emlékezik meg. A cikkíró figyelemre méltó közlése, hogy az 1927-ben született művész volt az első lengyel grafikus, akit a dán gyűjtők – művei alapján – megkedveltek. Az iránta megnyilvánult rokonszenv bizonyosága, hogy az elhunyt művész alkotásjegyzékében sok dán gyűjtő szerepel. A cikk annak a szomorú ténynek az említésével fejeződik be, hogy *Henrik Feilhauer* és *Janusz Szumanski* rövid időn belül történt elhunytja után a szerző most a harmadik lengyel barátot veszítette el.

Csongrád megye neves irodalmi folyóirata, a TISZATÁJ nem tartozik a kisgrafikai lapok közé. A 2001/5. számáról most azért teszünk említést, mert a kiadványt *Vén Zoltán* tizenegy rézmetszetű kisgrafikája illusztrálja. Közöttük ex librisek, újévi üdvözetek, valamint szabad grafikai lapok egyaránt megtalálhatók. Mindegyikre az alkotó sajátos humora és a mives kivitelezés egyaránt jellemző. Oázist jelentő, üde színfoltok ezek az egyébként igen tartalmas lap 112 oldalnyi betű-tengerében.

A közölt kisgrafikákat *Szakolczay Lajos* cikke kíséri. Ebben a szerző az ex librisek motívumkincsének gazdagságát emeli ki. Egyben néhány példával felidézi *Vén Zoltán*nak a rézmetszet és rézkarc mellett a litográfia kifejezőerejét is felhasználó alkotói korszakát. Ennek eredményei terjedelmük és technikájuk miatt a lapban nem voltak bemutatathatók, de a szerző szerint "lebilincselő gazdagsággal mutatják *Vén Zoltán* formai virtuozitását, filozofikus életbölcességét."

Diskay Lenke fametszete, X3

Művészházaspár emlékezete: a fenti címmel terjedelmes cikk jelent meg az ÚJ EMBER c. hetilap 2001. Május 6.-i számában *Matyikó Sebestyén József* tollából. A tanulmány *Diskay Lenke* (1929-1980) és férje, *Varga Hajdú István* (1920-1981) életét, grafikai munkásságát ismerteti, igen alaposan és részletesen. Leírja életútjukat, ismerteti mestereiket. Felvázolja grafikai műveik jellemző sajátosságait, senki mással össze nem tévesztendő stílusukat. Mindketten pedagógusok voltak és Budapesten tanítottak. *Varga Hajdú István*nak elsősorban festői és könyvművészeti alkotásai jelentősek, de alkotott tusrajzzal készült ex libriseket is. *Diskay Lenke*t olvasóinknak nem kell bemutatni, hiszen sokan még személyesen is ismertük, valamint rendszeresen közlünk beszámolókat, méltatásokat munkásságáról. Mint a cikkből megtudhatjuk, *Varga Hajdú István*nak a kaposvári Rippl-Rónay Múzeumban vannak alkotásai, továbbá a barcsi Múzeumban amely helységben egyébként született állandó emlékkiállítás. *Diskay Lenke* ex libriseiből pedig a siófoki *Kálmán Imre Múzeum* őriz egy kollekción.

Ide kívánczok az a fenti cikktől független információ, hogy *Diskay Lenke* ex libriseinek közel teljes gyűjteménye nemrég került árverésre az ismert budapesti árverezőházban.

Palásthy Lajos

H Í R E K

Megélenkülő szellemi élet, tartalmas programok jellemzik 2001-től a KBK havonkénti összejeveit. Minden hónap első szerdáján a délután 6 órai kezdet megalakulása óta hagyományos időpontja a negyven éves múltra visszatekintő gyűjtői csoportosulásnak. A Fészek Művészklubban egykor megalakult KBK az elmúlt évtizedek során több helyen is ülésezett.

Közülük ezúttal csak a *Pilvaxot*, az *Andrássy úti Opera* éttermet és az *ELTE* tanári klubját említjük meg. Néhány év óta újra a Fészek ad helyet a havi összejeveteknek, melyek a múlt évben már annyira ellaposodtak, hogy csupán 6-8 főnyi megjelent érdeklődő rövid beszélgetéséből álltak.

Az új évezred első találkozásánál, a januári KBK-összejevetelen *Palásthy Lajos* a tagoktól tartalmas program vállalását kérte s ennek hatása a következő hónapokban az egyre növekvő résztvevői létszámban

is megmutatkozott. Februárban *Katona Csaba* tartott beszámolót Nürnbergben tett látogatásáról. Levéltáros gyűjtőtársunk utazásának legnagyobb élménye az ott rendezett Dürer-kiállítás volt. Beszámolója során – dokumentumok bemutatásával nemcsak a nagy német művész életművét ismertette, hanem ezúttal egy kulturált világjáró személyes élményeivel is gazdagodott a hallgatóság.

Márciusban *dr. Soós Imre* tartott rögtönzött bemutatót *Van Gogh* művészetére utaló ex libriseinek gyűjteményéből. Lapunk szerkesztője fél évszázada tanulmányozza a nagy holland festő munkásságát és annak magyarországi visszhangját. Ez utóbbinak bizonyítéka az a mintegy 25 ex libris is, melyek magyar művészek alkotásai. A bemutatón további 25 darab külföldi kisgrafika is szerepelt, az alkotók valamennyien *Van Gogh* szellemét idézték. A bemutató meglepetéseként *Soós*

Imre diavetítéssel bemutatta azokat a Van Gogh képeket, amelyek nyomán az ott látott mintegy félszáz ex libris megszületett.

Áprilisban dr. Kékesi László számolt be arról a hatalmas rendszerező munkáról, melyet családja segítségével néhai édesapja életművének megörökítése érdekében végez. Bemutatta azt a tekintélyes terjedelmű kötetet, amely Kékesi László 254 ex librisének részletes katalógusa. Ugyancsak könyvbe gyűjtötték össze a művész 500 darabot kitevő kisgrafikai vázslatait. Szándékában áll összegyűjteni és megtekinthetővé tenni a művész mintegy 10 ezer darabra terjedő levelezését.

Két vastkos kötetet tesz ki majd Kékesi László levelezőlap-terveinek gyűjteménye az 1944 és 1992 közötti időből. Ezek izgalmas dokumentumai lesznek az elmúlt mozgalmas történelmü esztendőknél! A művész élete során 258 magyar bélyeget tervezett. Ezek kötetben való közreadása ugyancsak hiányt pótol majd. Kékesi alkotásainak jelentős csoportját őrzi és mutatja be a simontornyai vármúzeum. A városhoz családi kapcsolatok fűzték művészüket.

A Kékesi család fent vázolt tevékenysége tisztelettel érdemlő, egyedülálló vállalkozás egy nagy művész életművének megismertetése, közkinccsé tétele érdekében.

Május első szerdáján a Fészekben összegyűlt tagság "tanulmányi kirándulásra" indult, hogy megtekintse König Róbert grafikusművész újabban, Budapesten készült faliképeit. Az Operaház szomszédságában, a Hajós utca egyik üzlethelyiségében reprezentatív szórakozóhelyet kíván létesíteni egy vállalkozó. A menyegyzetet szekko-technikával készült képek díszítik. A terjedelmét illetően is tekintélyes feladatot König Róbert a törökszentmiklósi lovas-kastély nagyszerű szekkoínak tapasztalataival gazdagodva bravúros könyvnyedséggel teljesítette. Igen rövid idő alatt, mindössze 2 hónap alatt végezte el a 120 négyzetméternyi falikép megfestését. A képek témája igen jól illik a helyszínhez. Az Operaház szomszédságában lévő épület mennyezeten ugyanis Mozart Varázsfuvala c. operájának cselekménye kapott ihletett képi megfogalmazást.

Június első szerdáján ismét a Fészekben tartotta összejövetelét a KBK.

Ezúton is felhívjuk tagjaink figyelmét, hogy **július és augusztus hónapokban** az előző évekhez hasonlóan **összejövetelt nem tartunk**.

Április végén nyílt meg a Madách utcai Godot Galériában az EROTIKUS GRAFIKA 2000 című kiállítás. Mint a katalógusból megtudtuk, ez volt a rendszer-változás utáni második ilyen témájú tárlat. Harminchat művész különböző technikával készült alkotásait láthatta a közönség. A kisgrafika művészei közül Ábrahám Ráfael, Kazinczy Gábor, Sárkány Győző, Sulyok Gabriella, Szurcsik József és Vén Zoltán szerepelt a Nemzeti Kulturális Alapprogram és a Grafikusművészek Szövetsége által támogatott kiállításon.

Az angol Walter Crane (1845-1915) emlékét idézte fel az Iparművészeti Múzeumban márciusban megnyílt kiállítás. A budapesti intézmény tájékoztatója szerint a

neves iparművész, illusztrátor és festő az ottani műipar és az új ízlés teremtő apostola volt. A művészet és a mindennapi élet összekapcsolásán fáradozott. Az iparművészet legtöbb területén (üveglak, mozaik, csempe és kerámia, falikárpit, tapéta) jelentős műveket alkotott. Ismertté tették nevét gyermekkönyv-illusztrációi is. 1900-ban az Iparművészeti Múzeum nagyszabású Crane-kiállítást rendezett, amelyen több tervrajzát és illusztrációját megvásárolta az intézmény. A művész ekkor családjával együtt járt hazánkban. Itteni tartózkodása alatt is dolgozott: több művet, ex libriseket és rajzokat készített. Közülük néhány a kiállításon is látható volt.

Az érdekes dokumentumokat, köztük az 1900. évi budapesti tárlat vendégkönyvét is bemutató kiállítást dr. Horváth Hilda művészettörténész rendezte.

Remek kiállítást láthattak április első felében az Újpesti Galéria látogatói. Az Angol akvarell magyar ecsettel című tárlat meghívóján közel száz művész neve szerepelt, akik a kiállítás címének megfelelően kizárólag a hagyományos vízfestési eljárással készült alkotásokat küldhettek ide.

A Magyar Vízfestők Társasága a kerület művészeinek csoportjával együttműködve igen magas színvonalú "művésztalálkozót" hozott létre, melyen a régi technika mai mondanivalót hordozva szól a nézőkhöz. Az egységesen egyszerű, ízléses keretbe foglalt vízfestmények stílusa a természetelvű világlátástól az absztrakcióig terjedt.

Békésen megfértek egymás mellett, mert jó művek, nívós képek kerültek a közönség elé. A színpompában

sem szűkölködő látnivalók között a kisgrafika művészei közül egy-egy alkotásával szerepelt *Ábrahám Rafael, Kőhegyi Gyula és Vincze László*.

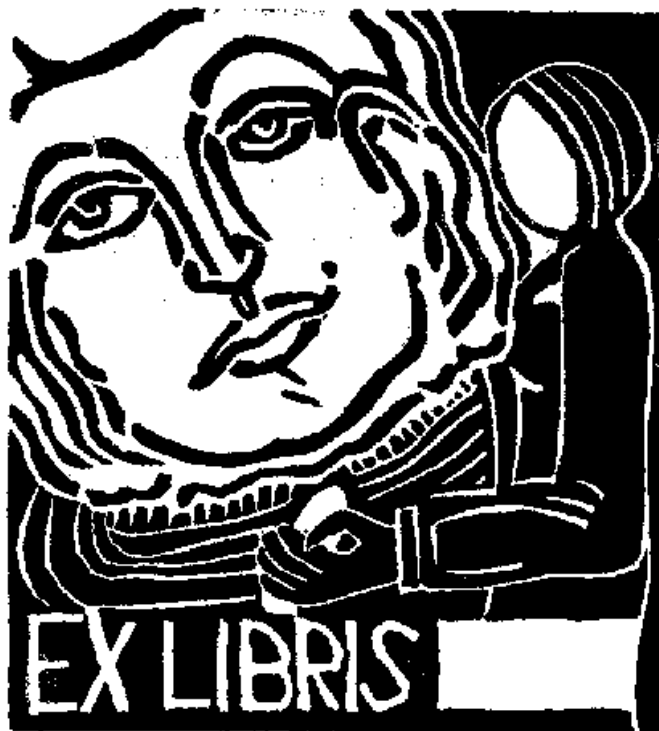

A Magyar Rézkarcoló Művészek Egyesülete Ráday utcai kiállítótermében, a Galéria IX-ben március 28. és április 13. között láthatták az érdeklődők a *Kortárs japán grafika* c. kiállítást, amely érdekes válogatást mutatott be a japán grafikusművészek mai ábrázolási törekvéseiről, grafikai stílusairól. A hagyományos sokszorosító technikáktól (fa- és linómetszet, rézkarc, stb.) a legújabb kísérletekig (számítógépes grafika, kollázs-technika, xerox és egyéb) igen sokféle és változatos anyagot láthattak a látogatók, többnyire elvont, gyakran, gyakran nonfiguratív tartalommal is. A ritka élményt jelentő kiállítást *Demszky Gábor* főpolgármester és *Hernádi Miklós* író-szociológus nyitotta meg, népes közönség előtt.

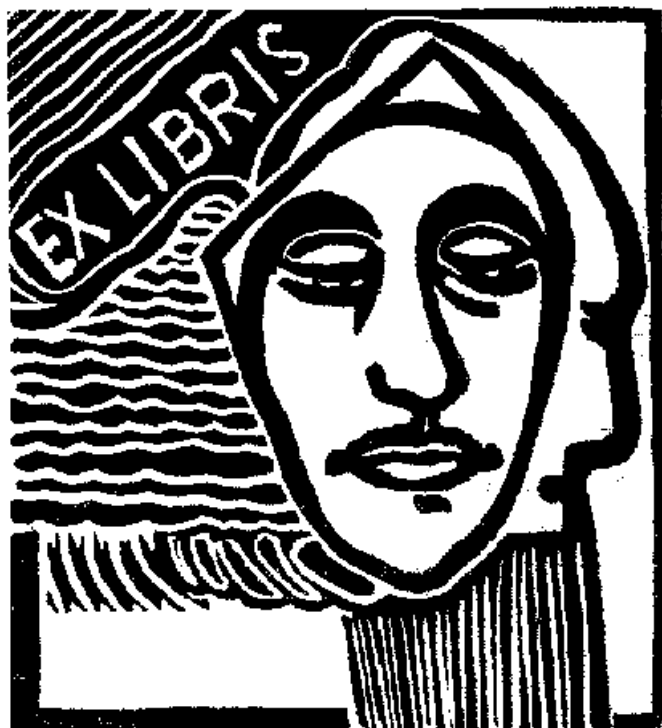

Vén Zoltán rézmetszete, C2

Ugyanitt nyílt meg májusban a *Keresztek* című tárlat, amelyen magyar grafikusművészek mintegy negyven alkotása volt látható, valamennyi keresztformákat ábrázolt. *Tirts Tamás* elmélyült megnyitó szavai után *Szepes Hédi* művészettörténész vezette végig a kereszt történetét, elemezte annak ábrázolási formáit, jelentését és hatását. Kisgrafikát is alkotó művészeink közül *Ábrahám Rafael, Feszt László és Vén Zoltán* műveit láthattuk e tárlaton, amelyről az András-keresztet mutatjuk most be, *Vén Zoltán: Szent András, a vasutasok védőszentje* című grafikájának közlésével.

Tellinger István linómetszetei, X3

A Miskolci Galéria pompás kivitelű meghívója adta tudtunkra, hogy *Tellinger István* képzőművész gyűjteményes kiállítása 2001. április 12-ikén nyílt meg a patinás Rákóczi-házban.

A neves grafikusművész, akit legutóbb lapunk 1997/2-es számában mutattunk be olvasóinknak, kedveli és műveli a kisgrafikát, s bár ex libris nem túl gyakran kerül ki alkotóműhelyéből, ez alkalommal örömmel mutatunk be újabban készült ex librisei közül két lapot, őszinte köszönettel, hogy azokat eljuttatta szerkesztőségünknek. A tárlatot *dr. Veres László*, a Hermann Ottó Múzeum igazgatója nyitotta meg.

Leporellószerűen hajtogatott, három lapos, színes reprodukciókkal nyomtatott meghívó invitálta az érdeklődőket az egykori kőszegi katonaiskola "Hunyadi Mátyás Baráti Köre" és a Parlament Kávéház Galériája nevében Keszthelyen *A három vitéz szabólegény* című, 2001. május. 7-ikén megnyílt kiállításra. Egy tehetséges művészcsalád tagjainak közös tárlatán az alábbi három alkotó művei szerepeltek: néhai id. vitéz *Sólyom Zoltán* rajztanár és festőművész, ny. kir. honvéd őrnagy, vitéz ifj. *Sólyom Zoltán* festőművész, egykori Hunyadi növendék és dr. vitéz *Sólyom Sándor* grafikusművész, költő.

A nívós tárlatot *Dr. Boros Péter* volt miniszterelnök, a Baráti Kör örökös tiszteletbeli elnöke nyitotta meg. Közreműködött még a szintén egykori Hunyadi növendék *Németh Sándor* előadóművész.

Budapesten az *Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület*. I. ker. Fő utca 28. szám alatti kiállítóterében ez év június 12-ikén nyílt meg a Szegeden élő és alkotó *Tóth Rózsa* művésztanár műveiből az *Összegző emlékek* című kiállítás.

A grafikusművész, aki a Kisgrafika Barátok Körének is népszerű művész-tagja és ex libriseit jól ismerik nemcsak a hazai, de a külföldi gyűjtők is, ezúttal sokoldalú művészi munkásságának mintegy a "keresztmetszetét" mutatta be válogatott alkotásainak tárlatán a budapesti érdeklődőknek. Láthattuk itt művészi faragott fa plasztikáit, néhány olajfestményét és virágokat ábrázoló színes linómetszeteit, képgrafikáit, remek sorozatait, mint például az *Ady Endre* verseihez készült linó-sorozatából mintegy nyolc metszetét, kisgrafikáit, valamint néhány darabját a több színnel nyomott, *Bartók Béla* emlékére metszett sorozatának. Ez utóbbi kapcsán el kell mondanunk, hogy Japánban kiadták *Székely Júlia* *Elindultam szép hazámból* című *Bartók* életrajzát és a japánok e könyv borítójára *Tóth Rózsa* egyik *Bartók*-lapját tették illusztrációnak.

A megnyitón az Egyesület nevében dr. *Issekutz Sarolta* mondott rövid bevezetőt, majd dr. *Benedek Katalin* művészettörténész nyitotta meg a kiállítást. Elmondta, hogy ez a "nemzetközi örmény-magyar grafi-

Tóth Rózsa linómetszete, X3

kus" vérbeli magyar művész, aki Magyarországon született, sokat merít a magyar népművészet hagyományából; s arra is felhívta a figyelmet, hogy maga készíti képeinek a fakereteit, amelyeket faragott népi motívumokkal díszít, olyan gazdag fantáziával, hogy két egyformát aligha lehet találni köztük. Végezetül *Tóth Rózsa* köszönte meg az iránta megnyilvánuló érdeklődést, a meleg elismerést, majd a művész és közönsége közötti baráti beszélgetéssel folytatódott a találkozó.

Árkay Tessza
linómetszetei
1915

A Kisgrafika Barátok Köre új tagjai:

Bada István, 1173 Budapest, Pesti út 71.
Baráth Éva, 1113 Budapest, Karolina út 47. II.6.

Keresi Ferenc, ifj., 4029 Debrecen, Domb u. 1.
Szóke György grafikus, 8624 Balatonszárszó, Fő u. 58.

M E G H Í V Ó

A K.B.K. vezetősége **2001. augusztus 10-12.** között kirándulást és ex-libris cserét szervez Sárospatakra, az ősi iskolavárosba, amelyre szeretettel meghívja az Egyesület tagjait, családtagjaikkal együtt.

Érkezési idő: javasoljuk augusztus 10. (péntek) délutánt, hogy 11-én és 12-én legyen időnk a gazdag programra.

Találkozóhely, eligazítás: a Sárospataki Református Kollégium Gimnáziuma boltíves kapubejárója alatt.

Program: az ősi Református Kollégium és a Nagykönyvtár (ezen belül az exlibris-gyűjtemény), Béres Ferenc képtár, a Vöröstorony múzeuma a Rákóczi várban és a Vártemplom megtekintése, kisgrafika és ex-libris csere (helyiség biztosított).

Szálláslehetőségek: diákkollégium (1.200 Ft/fő/éjszaka), helyi szállodában, panziókban.

Étkezés: önellátás, ill. étteremben, helyi kisvendéglőkben.

Kérjük kedves Tagtársainkat, hogy részvételi szándékukat a hozzávetőleges létszám megállapítása és a szállásrendelés miatt legkésőbb **2001. július 20-ig** jelezzék Palásthy Lajos főtitkárnak (1538 Budapest, Pf. 519., Tel.: 06-1/395-17-58) vagy a KISGRAFIKA Szerkesztőségnek (Király Zoltán főszerkesztő, 1367 Budapest, Pf. 75., Tel.: 06-1/317-08-11).

Örülénk, ha az ország minden részéről üdvözölhetnénk Sárospatakon gyűjtőtársainkat.

Vezetőség

A kiadványt támogatta a

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

Our new address:

Notre adresse nouvelle:

Unsere neue Adresse:

**KISGRAFIKA, H - 1538 Budapest
Pf. 519**